

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

**СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ :
ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ**

до 80-річчя від дня народження
доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова
матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса
2026

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції : пролегомени правові інноватики. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 80-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(Одеса, 14 верес. 2026 р. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. академія», 2026. 274 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33882>

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

СЕКЦІЯ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Завальнюк Володимир Васильович

*Національний університет «Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
завідувач кафедри загальної теорії права та держави*

DOI:

АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ ОНОВЛЕННЯ ПРАВА

Осмислення пролегоменів правової інноватики передбачає визначення вихідних засад, які надають оновленню права змісту та спрямованості. Однією з таких засад є антропологічне розуміння правового розвитку. Будь-яка зміна правової норми, інституту або процедури містить певне уявлення про людину: її здатність діяти самостійно, приймати відповідальні рішення, взаємодіяти з іншими та обстоювати власну гідність. Тому питання про напрями оновлення права невіддільне від питання про місце людини у правовій реальності.

Звернення до цієї проблематики в межах конференції пам'яті Юрія Миколайовича Оборотова має особливе значення. Дослідження співвідношення традицій та інновацій у правовому розвитку становить важливу складову його наукової спадщини [1]. Антропологічне осмислення цієї проблеми зосереджує увагу на людині, через досвід, діяльність і правові очікування якої відбувається взаємодія правової спадкоємності та оновлення.

Правова інноватика може розглядатися як напрям осмислення передумов, способів і наслідків якісного оновлення права, правових інститутів та юридичних практик. Її предмет охоплює також зміни правового мислення, форм правової комунікації та участі особи у правовому житті. За такого розуміння антропологія права дає змогу з'ясувати, які людські потреби зумовлюють інновацію, який образ суб'єкта покладено в її основу та як її впровадження змінює можливості людини.

Вихідною засадою антропологічного осмислення правової інноватики є визнання людини суб'єктом оновлення права. Людина виявляє суперечності

чинного регулювання, формує запит на його зміну, виробляє нові способи взаємодії та надає правовим положенням практичного значення. У повсякденному правовому досвіді стає помітною відстань між формальним закріпленням права та реальною можливістю ним скористатися. Саме ця відстань нерідко визначає потребу в правових інноваціях.

Антропологічний підхід потребує врахування конкретності людського буття. Учасники правових відносин відрізняються за життєвим досвідом, станом здоров'я, матеріальними можливостями, рівнем правової обізнаності та доступом до інституцій. Однакова процедура може створювати для них істотно різні умови реалізації прав. Наприклад, переведення звернень до органу публічної влади в електронну форму полегшує взаємодію для людини, яка має відповідні навички й технічні засоби, але може ускладнити її для особи, позбавленої такого доступу. Отже, проєктування правової інновації має починатися з дослідження реальних умов її використання.

У цьому контексті доцільно виокремити принцип збереження та розширення правової суб'єктності людини. Його зміст полягає в тому, що оновлення права має підтримувати спроможність особи розуміти своє правове становище, виражати волю, брати участь у процедурах, впливати на рішення, які її стосуються, та вимагати їх перегляду. Правова інновація набуває антропологічного змісту тоді, коли розширює можливості усвідомленої правової дії.

Особливо виразно значення цього принципу виявляється під час цифровізації юридичних практик. Алгоритмічна обробка відомостей про особу спирається на формалізовані характеристики, тоді як життєва ситуація людини може виходити за межі заданих категорій. Звідси виникає ризик підміни індивідуального правового становища цифровим профілем. Антропологічно обґрунтоване оновлення процедур має передбачати можливість пояснити особливості власної ситуації, виправити помилкові відомості та отримати змістовний розгляд заперечень. За таких умов технологія стає засобом забезпечення правової суб'єктності.

Водночас антропологічний вимір правової інноватики охоплює культурну зумовленість правового життя. Традиції, звичаї, уявлення про справедливість і

способи розв'язання конфліктів утворюють середовище, у якому нові правові форми набувають значення. Зв'язок традицій і звичаїв з антропологізацією права становить самостійний напрям юридико-антропологічних досліджень [2]. У контексті правової інноватики ця проблематика актуалізує питання про умови сприйняття правових змін людиною та спільнотою.

Правова традиція може бути ресурсом оновлення, оскільки зберігає досвід взаємного визнання, відповідальності та узгодження інтересів. Водночас сама тривалість існування певної практики не засвідчує її справедливості. Антропологічне осмислення традиції передбачає її критичну оцінку з огляду на людську гідність, свободу та рівність. Це дає змогу поєднати спадкоємність правового розвитку з переглядом практик, які обмежують можливості особистості.

Методологічним продовженням такого підходу може стати антропологічна експертиза правових інновацій. Її доцільно розглядати як спосіб попереднього та подальшого оцінювання впливу правових змін на становище людини. Йдеться про дослідження того, які уявлення про особу закладено в нове регулювання, чи відповідають вони різноманітності життєвих обставин, які перешкоди виникають під час використання нових процедур та чи зберігає людина можливість бути почутою.

Така експертиза потребує поєднання аналізу правових положень із вивченням досвіду їх адресатів. Звернення, скарги, інтерв'ю, спостереження за проходженням процедур і залучення представників відповідних груп дозволяють виявити наслідки, які складно передбачити на рівні нормативного проєктування. Участь людини має впливати на зміст інновації, а результати оцінювання — створювати підстави для її коригування. У такий спосіб антропологічний підхід набуває практичного значення.

Для загальнотеоретичної юриспруденції це означає необхідність розвивати здатність до осмисленого творення нових правових форм. Проблематика креативності загальнотеоретичної юриспруденції, представлена в колективній монографії за редакцією Ю. М. Оборотова [3], створює підґрунтя для подальшої дискусії про відповідальність юридичного мислення за спрямованість правових змін. Антропологічна складова цієї відповідальності

полягає в оцінюванні того, як запропоноване юридичне рішення позначиться на повсякденному житті конкретної особи.

Окремого значення набуває освітній вимір правової інноватики. Підготовка правника має формувати здатність бачити за юридичною конструкцією людину, розуміти обставини її правової поведінки та обґрунтовувати наслідки запропонованих змін. Антропологічна чутливість юридичного мислення є необхідною умовою відповідального ставлення до правових інновацій.

Отже, антропологічні засади правової інноватики охоплюють визнання людини суб'єктом правового оновлення, урахування різноманітності людського досвіду та збереження можливостей усвідомленої правової дії. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення антропологічної експертизи правових інновацій, яка дозволить оцінювати їх вплив на автономію, участь і правову захищеність особи. Спроможність людини бути учасником творення та здійснення права визначає гуманістичну спрямованість його оновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Оборотов Ю. Традиції та інновації у правовому розвитку. Психологія і суспільство. 2004. № 1 (15). С. 15–42.
URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/135>

2. Завальнюк В. В. Традиції та звичаї українського народу як підґрунтя антропологізації права. Розвиток сучасного права та держави в юридичній теорії та практиці : матеріали всеукр. круглого столу онлайн (м. Одеса, 25 листопада 2022 р.). Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2022. С. 4–8. URL: <https://hdl.handle.net/11300/24659>

3. Креативність загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін. ; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2015. 488 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/3295>.

Ключові слова: антропологія права, антропологізація права, правова інноватика, правові інновації, людина, правова суб'єктність, правова традиція, оновлення права, цифровізація права, антропологічна експертиза.

Key words: legal anthropology, anthropologization of law, legal innovation studies, legal innovations, human being, legal subjectivity, legal tradition, renewal of law, digitalization of law, anthropological assessment.

Дудченко Валентина Віталіївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
професор кафедри загальної теорії права та держави*

DOI:

МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ Ю. М. ОБОРОВОТА У ВИМІРІ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Сучасна юриспруденція перебуває у стані методологічного оновлення, зумовленого різноманітними викликами. Традиційні підходи до юридичного пізнання дедалі частіше виявляються недостатніми для пояснення багатовимірних процесів розвитку права, що актуалізує потребу переосмислення методологічних засад сучасної юридичної науки.

Особливе місце у формуванні української загальнотеоретичної юриспруденції належить науковій спадщині Ю. М. Оборотова, в якій методологія розглядається як фундаментальна основа розвитку правової науки. Його дослідження стали одними із перших системних обґрунтувань необхідності методологічного оновлення юриспруденції в умовах переходу від класичних моделей правового мислення до плюралістичної та міждисциплінарної моделей юридичного пізнання.

Методологія юриспруденції у концепції Ю. М. Оборотова набуває значення особливої сфери юридичного пізнання, що забезпечує не лише вибір дослідницького інструментарію, а й формування способу бачення та досягнення правової реальності [3].

Така позиція демонструє відхід від спрощеного уявлення про методологію як сукупність методів і є підтвердженням її сприйняття як багатоманітного явища, що має свої завдання та функції, структуру. Стосовно структури, Ю.М.

Зміст

ПРИВІТАННЯ ГОЛОВИ ВЧЕНОЇ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ», АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА.	3
СЕКЦІЯ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	6
Завальнюк Володимир Васильович	
АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ ОНОВЛЕННЯ ПРАВА	6
Дудченко Валентина Віталіївна	
МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ Ю. М. ОБОРОТОВА У ВИМІРІ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	10
Бехруз Хашматулла	
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ В НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ЮРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА ОБОРОТОВА.....	14
Бобровник Світлана Василівна	
ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ НАУКИ: АНАЛІЗ ІДЕЙ Ю.М.ОБОРОТОВА.....	20
Манько Денис Григорович	
ЮРИДИЧНИЙ КРЕАТИВІЗМ ЯК СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	25
Рязанов Михайло Юрійович	
НОРМАТИВНИЙ ФАКТ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ	31
Мельничук Ольга Степанівна	
СИНТАГМА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПЦІЇ Ю. М. ОБОРОТОВА.....	366
Васильєв Сергій Володимирович	
ТРАНСНАУКА ЯК НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ: ВІД ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОСТІ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАННЯ	41
Литвинов Олександр Миколайович	
СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОВИЗНАВСТВО І ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ: СПРОБА АКТУАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ	47
Крижановський Анатолій Федорович	
НАУКОВА СПАДЩИНА ЯК ДЖЕРЕЛО НОВАЦІЙ: СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ІДЕЙ Ю. М. ОБОРОТОВА	52
Богуцький Павло Петрович	
ПРАВОВА ІННОВАТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....	57
Антошина Ірина Володимирівна	
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	62
Завальнюк Ірина Володимирівна	